

PAKKOKEINOLAIN UUDISTUS

1

Pääasialliset vaikutukset (HE 217/2022 vp)

- Säästetään viranomaisten resursseja (enemmän kansliakäsittelyä)
- Vähennetään valtion varoista avustajille maksettavia istuntopalkkioita
- Säästyy aikaa, kun telekuuntelu- ja televalvontalupahakemusten hakua laajennetaan
- mahdollistetaan rikostutkinnan kannalta selvästi turhan ylimääräisen tiedon hävittäminen aiempaa helpommin
- Laajojen, nimeämättömään joukkoon kohdistuneiden yhteydenpitorajoitusten edellytysten täsmentyminen voi osaltaan tehostaa menettelyä ja varmistaa, että yhteydenpitorajoituksia määrätään ja valvotaan vain asian edellyttämässä laajuudessa.

2

3 luku 14 § Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten

→ Lisätään säännös:
asia voidaan ratkaista
tuomioistuimen
kansliassa ilman
istutokäsittelyä.

14 §

Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten

Kun tuomioistuin päättää läsnä olevan epäillyn vangitsemisesta, sen on, jollei syytettä jo ole nostettu, asetettava määräaika, jonka kuluessa syyte on nostettava. Aikaa syytteen nostamiselle ei saa määrätä pidemmäksi kuin on välttämätöntä esitutinnan päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi.

Jos syytteen nostamiselle määrätty aika osoittautuu liian lyhyeksi, tuomioistuin, joka käsittelee syytteen, voi syyttäjän viimeistään neljä päivää ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaika. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Vangitulle ja hänen avustajalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi pyynnöstä. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos hän niin haluaa. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istutokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi ja vangittu suostuu käsittelytapaa koskevaan pyyntöön. (23.3.2023/452)

Jos tuomioistuin harkitsee soveliaaksi, määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyssä voidaan käyttää 6 §:n 4 momentissa tarkoitettua teknistä tiedonvälitystapaa. Jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena, vangittu on kuitenkin tuotava tuomioistuimeen.

Vangittua vastaan koskevan syyteasian tuomioistuinkäsittelyssä noudatettavista määräajoista säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997).

3

8 §

Vangitsemisasiassa esitettävä selvitys

Vangitsemisasiassa käsittelyssä on esitettävä vangitsemisen edellytyksistä selvitys, joka voi perustua pelkästään kirjalliseen aineistoon. Tutkittavana olevasta rikoksesta ei saa esittää tämän sekä vangittavaksi vaaditun vangitsemisvaatimuksen johdosta esittämän lisäksi muuta selvitystä, ellei tuomioistuin katso siihen olevan erityistä syytä.

- Ei muutoksia, mutta Asianajajaliiton mukaan pykälä on puutteellinen, kun otetaan huomioon tiedonsaantidirektiivin 7 artikla.

4

Tiedonsaantidirektiivi

7 artikla

Oikeus tutustua asiaan liittyvään aineistoon

1. Jos henkilö pidätetään ja hän menettää vapautensa jossain rikosoikeudellisten menettelyjen vaiheessa, jäsenvaltioiden on varmistettava, että pidätetyn henkilön tai hänen avustajansa käyttöön annetaan toimivaltaisten viranomaisten hallussa olevat kyseiseen tapaukseen liittyvät asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä pidätyksen tai vapaudenmenetyksen laillisuuden riittämiseksi tehokkaasti kansallisen oikeuden mukaisesti.

- Direktiivi: esitutkintaviranomainen ei voi kieltäytyä luovuttamasta puolustuksen käyttöön aineistoa, joka on välttämätön vapaudenmenetyksen laillisuuden riittämiseksi
- ETL: vapautensa menettäneen henkilön oikeutta saada tietoja voidaan rajoittaa

Esitutkintalaki 4:15

15 § (17.10.2014/818)**Asianosaisjulkisuus esitutkinnassa**

Asianosaisella on esitutkinnan aloittamisen jälkeen oikeus saada tieto esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista sekä esitutkinta-aineistosta, joka voi tai voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta ennen tutkinnan lopettamista, jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämiselle.

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta, jos tiedon antamatta jättäminen on välttämätöntä erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun turvaamiseksi. Asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentin 6 a, 7 tai 7 a kohdassa tarkoitetuista tiedoista. (8.1.2016/10)

Kun harkitaan asianosaisen oikeutta saada tietoja tai sen rajoittamista, arvioinnissa on otettava huomioon asianosaisen oikeus puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Oikeuteen saada tieto salaisen pakkokeinon käytöstä sovelletaan lisäksi, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 ja 62 §:ssä säädetään ja oikeuteen saada tieto salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä, mitä poliisilain (872/2011) 5 luvun 58 ja 60 §:ssä säädetään.

5

3 luku 15 §

→ täydennetään: jos pääkäsittelyä on lykätty mielentilatutkimuksen takia, ei vangitsemisasiaa tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi lykkäämisen aikana

15 §**Vangitsemisasian uudelleen käsittely**

Jos rikoksesta epäilty on vangittu, sen tuomioistuimen, joka käsittelee syytteen, on vangitun pyynnöstä otettava vangitsemisasia tuomion antamiseen asti uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluessa pyynnön esittämisestä. Ennen syytteen nostamista asia saadaan käsitellä uudelleen myös siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiiriin säilyttämispaikkakunta kuuluu. Vangitsemisasiaa ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluessa asian edellisestä käsittelystä. Jos pääkäsittelyä on lykätty vastaajan mielentilan tutkimisen johdosta, kyseisen vastaajan vangitsemisasiaa ei tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi pääkäsittelyn lykkäämisen aikana. (23.3.2023/452)

Tuomioistuimen tulee ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi vangitun pyynnöstä 1 momentissa säädettyä aikaisemminkin, jos siihen on aihetta edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan johdosta. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on välittömästi ilmoitettava vangitulle ja hänen avustajalleen sellaisesta olennaisesta olosuhteista tapahtuneesta muutoksesta, joka antaa aiheen uudelleen käsittelyyn, jollei hän 17 §:n 3 momentin nojalla määrää vangittua päästettäväksi heti vapaaksi. (30.12.2013/1146)

Vangitulle ja hänen avustajalleen sekä asianomaiselle pidättämiseen oikeutetuille virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vangitsemisasiaa uudelleen käsiteltäessä, jollei vangittu tai mainittu virkamies ilmoita, ettei kuuleminen ole tarpeen. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos vangittu niin haluaa tai hänen kuulemiseensa asian selvittämiseksi on muuten syytä.

Jos tuomioistuin harkitsee soveliaaksi, vangitsemisasian uudelleen käsittelyssä voidaan käyttää 6 §:n 4 momentissa tarkoitettua teknistä tiedonvälitystapaa. Jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisenä, vangittu on kuitenkin tuotava tuomioistuimeen.

6

4 luku yhteydenpidon rajoittaminen

- Rajoittamisen edellytykset, henkilöt ja välttämättömyysvaatimus yhteen pykälään
- 1 mom: yhteydenpitoa voidaan rajoittaa *tiettyyn* muuhun henkilöön (henkilö tulee nimeä)
- 2 mom: yhteydenpitoa voidaan rajoittaa nimeämättä kohdehenkilöitä
- 3 mom: selvennetään listaa henkilöistä, joihin yhteydenpitoa ei saa rajoittaa

1 § (23.3.2023/452)

Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset

Esitutinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa *tiettyyn* muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniotuksen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

Yhteydenpitoa voidaan erityisen painavista syistä rajoittaa yleisesti muiden henkilöiden kanssa nimeämättä henkilöitä. Joihin yhteydenpitoa rajoitetaan. Yhteydenpitorajoitus on tällöin voimassa enintään 60 päivän ajan vapaudenmenetyksen alkamisesta. Tuomioistuimien voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään 30 päivällä kerrallaan. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Yhteydenpitorajoituksen kohteena olevalle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vaatimuksesta. Muilta osin asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä 3 luvun 6 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä.

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa *oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n* 1 tai 5 momentissa tarkoitetun asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa myöskään säilytystilan tai vankilan henkilökunnan, säilytystilan tai vankilan henkilökunnan toimintaa valvojan viranomaisen, sellaisen ihmisoikeuksien toteutumista valvojan toimielimen, jolle vapautensa menettäneellä on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kanteluoikeus taikka muun viranomaisen kanssa. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 9 luvun 12 §:ssä tarkoitetun edustuston kanssa saa rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähiomaiseen saa rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniotuksen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä.

7

- Jos yhteydenpidon rajoitukset koskevat tapaamista tietyn henkilön kanssa, ei määräyksessä voida sallia tapaamisia valvotusti. Rajoitus tarkoittaa yhteydenpidon estämistä kokonaan.

- Tuomioistuimien voi kuitenkin määrätä, että yhteydenpito sallitaan rajoituksesta huolimatta jollakin yhteydenpitotavoista (esim. tapaaminen ok, puhelut ei.)

- 2 mom: lisätään säännös perille toimittamattomista lähetyksistä

2 § (23.3.2023/452)

Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö

Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin kirjeenvaihto, puhelimen käyttö, tapaamiset ja muu yhteydenpito tai yhdessäolo estetään sellaisten henkilöiden kanssa, joihin yhteydenpitoa on rajoitettu. Tuomioistuimien voi kuitenkin määrätä, että yhteydenpito rajoituksesta huolimatta sallitaan yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoista.

Jos kirjettä, muuta postilähetystä tai viestiä ei toimiteta perille 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpitorajoituksen vuoksi, asiasta on annettava viipymättä tieto lähettäjälle, jollei se vaaranna yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Asiasta on lisäksi annettava viipymättä tieto vastaanottajalle, jos kyseessä on yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva henkilö ja jollei se vaaranna yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Kirje, muu postilähetys tai viesti, jota ei toimiteta perille, on palautettava lähettäjälle tai annettava vapautensa menettäneelle yhteydenpitorajoituksen päätyttyä.

Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon valvonnassa noudatetaan tutkintavankeuslain 8 ja 9 luvun sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 ja 7 luvun säännöksiä kirjeenvaihdon, puhelujen, sähköisen yhteydenpidon ja tapaamisten valvonnasta.

8

→ Lisätään uusi 3 mom –
selventää, että
yhteydenpidon
rajoittaminen on
mahdollista myös asioissa,
joissa Suomi on antanut
pidätysmääräyksen

→ Lisätään uusi 5 mom

4 § (23.3.2023/452)

Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen

Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkintavankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimassaolon jatkamisesta päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai vankilan yksikönpäällikön esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan yksikönpäällikkö tai, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Jos tuomioistuin 3 luvun 9 §:n nojalla lykkää pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittelyä, sen tulee päättää pidätetylle määrätyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voimassa pitämisestä tai muuttamisesta. Yhteydenpitorajoitus ja sen perusteet on otettava uudelleen käsiteltäväksi 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä.

Yhteydenpidon rajoittamisesta 2 luvun 11 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa päättää syyttäjän esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin.

= Suomeen luovutettavan rikoksesta
tod. näk. syn epäillyn vangitseminen

Edellä 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittämiseen oikeutetun virkamiehen on viipymättä poistettava yhteydenpitorajoitus siltä osin kuin edellytyksiä sille ei enää ole.

Yhteydenpitorajoitusta koskevasta päätöksestä on ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

Matkustuskielto

→ Lisätään uusi pykälä 5 a § - tarkoituksena on, että laitteet saadaan kiinnitettyä mahdollisimman pian, jos niitä ei voi kiinnittää heti tehostetun matkustuskiellon määräämisen hetkellä

5 a § (23.3.2023/452)

Tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien välineiden kiinnitys

Tuomioistuin voi määrätä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn saapumaan vankilaan, yhdyskuntaseuraamustoimistoon tai muuhun tarkoitukseen soveltuvaan paikkaan 2 luvun 12 d §:ssä tarkoitettujen tehostetun matkustuskiellon valvonnassa käytettävien teknisten välineiden kiinnitykseen.

Tuomioistuin voi määrätä tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn otettavaksi tai pidettäväksi kiinni 1 momentissa tarkoitetun kiinnityksen valmistumiseen asti, jos kiinnitys voidaan suorittaa välittömästi määräyksen antamisen jälkeen.

7 § (23.3.2023/452)**Matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttaminen**

Matkustuskieltopäätöksen 2 tai 2 a §:ssä tarkoitettua sisältöä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai muuten tärkeästä syystä muuttaa. Muuttamisessa noudatetaan 4 §:n säännöksiä matkustuskiellosta päättävästä viranomaisesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi kuitenkin aina päättää matkustuskieltopäätöksen sisällön lieventämisestä, jos matkustuskieltoon määrätty suostuu tähän ja jos kysymys ei ole tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain mukaisesta tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä.

→ selvennetään, miten matkustuskieltopäätöstä saadaan muuttaa

11

→ poistettu 8 §:n 2 momentti, joka koskee matkustuskiellon kumoamista 60 päivän määräajan kuluttua

8 § (23.3.2023/452)**Matkustuskiellon voimassaolo ja kumoaminen**

Ennen syytteen nostamista määrätty matkustuskielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, jollei sitä ole määrätty päättyään aikaisemmin tai sitä aikaisemmin erikseen kumota. Matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. Kumoamisesta voi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, vaikka matkustuskielto olisi tuomioistuimen määräämä.

Matkustuskieltoon määrättyä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräämän matkustuskiellon voimassa pitämisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Tuomioistuimen on kumottava kielto kokonaan tai osittain, jos se varattuaan asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuuden tulla kuulluksi katsoo, ettei matkustuskiellon pitämiseen sellaisenaan voimassa ole edellytyksiä. Tuomioistuimen määräämän matkustuskiellon uudelleen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 15 §:n 1 momentissa säädettyä.

Kun tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on matkustuskiellossa, sen on määrättävä, onko matkustuskielto pidettävä voimassa.

Ratkaistessaan syyteasian tuomioistuin saa määrätä vastaajan 1 §:ssä tarkoitettuun matkustuskieltoon tai hänelle määrätyn tällaisen matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vapana oleva vastaaja saadaan määrätä tällaiseen matkustuskieltoon vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuin saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta edellä tarkoitettuun matkustuskieltoon. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuin toisin määrää.

12

11 luku erinäiset säännökset

1 b § (23.3.2023/452)

Pakkokeinojen käyttäminen rikollisen teon epäilyn johdosta

Alle 15-vuotiaana tehdyksi epäilyn esitutkintalain 3 luvun 5 §:ssä tarkoitetun rikollisen teon johdosta saadaan rikollisesta teosta epäilty ottaa kiinni tai käyttää tämän lain 4 tai 6–10 luvussa tarkoitettua pakkokeinoja kyseisen pakkokeinon käyttöä koskevien edellytysten täytyessä.

→ alle 15-vuotiaana tehty rikollinen teko, pakkokeinolain mukaisista pakkokeinoista olisivat **kiinniottaminen, yhteydenpidon rajoittaminen, vakuustakavarikko, takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen, etsintä, erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot ja salaiset pakkokeinot**, jos näiden käyttämistä koskevat kyseisissä säännöksissä tarkemmin säädetty edellytykset muuten täyttyisivät. Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saisi jatkossakaan pidättää, vangita tai määrätä matkustuskieltoon.

13

Keskustelua pakkokeinoista

- Käytäntö: mikä muuttuu vai muuttuuko mikään?

14